

Погляди М.С.Слободяника на реалізацію функції документної пам'яті в науковій бібліотеці

*Збанацька Оксана Миколаївна,
д-р наук з соціал. комунікацій, канд. іст. наук, проф.,
проф. каф. інформ. діяльності та зв'язків з громадськістю КНУКіМ,
головний бібліотекар НБУ ім. Ярослава Мудрого*

**Коли історики
прагнуть
зазирнути в
майбутнє**

**Слободяник М.С.
Наукова
бібліотека:
еволюція
структури і
функцій, 1995**

Серед функцій бібліотеки

- У загальній структурі функцій бібліотеки документна пам'ять є визначальною, оскільки саме вона забезпечує можливість діяльності бібліотеки як специфічного соціального інституту.
- Її зміст - забезпечення кумуляції і збереження інформаційно-когнітивних ресурсів суспільства, зосереджених у бібліотеці переважно в документній формі.

Функція документної пам'яті

- Досліджується як «форма відображення дійсності, що полягає у закріпленні, збереженні і багаторазовому відтворенні семантичної інформації».
- До структури бібліотеки «входять усі типи й види документів: сучасні книги й журнали, рукописи й стародруки, нотні видання, аудіовізуальні матеріали, комп'ютерні бази даних тощо, які мають унікальне історико-культурне і наукове значення».

Поняття документної пам'яті

- В широкому смислі - *вся сукупність зафіксованих у документній формі набутих людством знань, які зберігаються в бібліотеках, архівах і музеях.*
- Функцію документної пам'яті розглядають як *кумуляцію та збереження документів і відтворення інформації, зафіксованої в них.*
- Передача соціальної інформації є важливим фактором розвитку суспільства, а *бібліотека* займає в цьому процесі чільне місце, адже саме вона здійснює збір та збереження документних ресурсів та їх введення до наукового обігу.
- Центральним завданням бібліотеки в реалізації функції документної пам'яті є *збереження унікальних джерел і цінної в науковому відношенні інформації.*

Збереження документної пам'яті

- Необхідність збереження документної пам'яті в нашій державі відображено в програмі «Документальна пам'ять України», розробленій в ЦНБ. її основна мета - створення «теоретичних та практичних основ кумуляції, збереження та активізація використання документів про Україну в бібліотеках, архівах, приватних колекціях».
- Започаткування Державної науково-технічної програми «Книжкова спадщина України».

Бібліотечна модель науки

- Функція документної пам'яті у бібліотекознавстві ще не розглядалась комплексно.
- Реалізацію функції документної пам'яті в науковій бібліотеці **необхідно вивчати як багатоаспектну діяльність, орієнтовану на формування через її фонди специфічної бібліотечної моделі науки**. В даному разі під моделлю розуміється відображення у бібліотечному фонді документного потоку, створюваного в результаті наукових досліджень.

Модельованість фонду

- Модельованість виявляється у *відборі з загального потоку документів, які об'єктивно відображають галузеву-тематичну структуру й рівень розвитку науки*. Відбір здійснюється за профілем конкретної наукової книгозбірні.
- Властивість фонду моделювати певну сукупність результатів наукових досліджень є специфічним, конкретизуючим поняттям функції документної пам'яті в науковій бібліотеці.
- Науковий документ розглядається автором не як ізольоване джерело інформації, а як *завершений результат дослідження*. Сукупність цих документів *відображає знання*, які передаються для суспільного використання. Факт їх включення до бібліотечного фонду дає змогу не тільки зберігати й передавати інформацію в просторі і часі, а й надавати вченим новітні наукові знання в контексті з попередніми здобутками людської думки.

Модельованість фонду

- Функція документної пам'яті забезпечується не просто комплектуванням і доукомплектуванням фонду за критерієм формальної відповідності потенціальним читацьким вимогам, а **баченням моделі фонду як феномена, орієнтованого на кумуляцію і забезпечення вчених якісно новим інтегрованим і синтезованим знанням за допомогою специфічної бібліотечної діяльності.**

Комплектування фонду

- Розробляються формалізовані критерії комплектування. Але сучасні математичні моделі ґрунтуються на традиційних підходах до комплектування. На нашу думку, вихідні параметри цих моделей слід доповнити даними **бібліо- і наукометричних досліджень документного потоку**. Стратегія комплектування повинна базуватися на знанні проблематики й основних результатів НДР, на актуальних напрямках розвитку науки. Необхідно в повному обсязі **використовувати висновки аналізу бібліографічних посилань і прогностно-аналітичних бібліометричних досліджень** для визначення найпродуктивніших учених, наукових колективів, фундаментальних робіт, яких нема в бібліотеці. Конкретні напрацювання у цьому напрямі є важливим **завданням сучасного фондознавства**.

Збереження фонду

- Два напрями – *забезпечення фізичного збереження документів та інформації.*
- Основними завданнями розвитку та реалізації першого напрямку є наукові розробки проблеми фізичної збереженості документів, створення оптимальних умов для їх збереження, проведення консерваційних і палітурних робіт.
- У процесі останніх виділяються: профілактична оправа нових надходжень у бібліотеку книг, скріплених безшовним способом; повторна оправа й виготовлення захисних футлярів для старих книг; поточний нескладний ремонт.
- Підхід, спрямований на забезпечення збереження інформації, ґрунтується на технічних засобах мініатюризації документів, мікрографії. Використовується оптична голографія, інтегральна мікроелектроніка, електронна мікроскопія та інші принципово нові технології.

Висновки

- Функція документної пам'яті має *цілісний характер і внутрішні закономірності розвитку*. Завдяки достовірному відображенню в бібліотеці результатів наукових досліджень, документна пам'ять є *специфічним об'єктом наукового пізнання*. Її неможливо розглядати як арифметичну суму документів, які становлять бібліотечний фонд, оскільки це цілісний об'єкт, що має власні внутрішні закономірності. Робота в бібліотеці дозволяє науковцю не тільки одержати знання, зафіксовані в конкретних документах, а й отримати якісно новий комплекс знань, який не міститься в проаналізованих ним публікаціях. Навіть ознайомлення з каталогами, які відіграють орієнтуючу роль щодо документної пам'яті, дає змогу досвідченому досліднику окреслити перспективні напрями у вивченні конкретної проблеми.

Висновки

- Документа пам'ять *динамічна*, адже бібліотечні фонди постійно змінюють свій обсяг, темпи зростання, видову структуру, матеріальні носії. І кожен новий документ впливає на структуру фонду і відносну цінність попередніх документів для науковців.
- З роками змінюються такі важливі характеристики, як інтенсивність звернення вчених до конкретного документа й тематичного напрямку, проблемна, мовна, просторова концентрація елементів фонду. *Незмінною залишається лише фундаментальна роль функції документної пам'яті в кумуляції бібліотекою нагромадженого людством знання та створенні умов для його трансформації у просторі й часі.*

P.S.

- Кравець Лілія Олександрівна «Еволюція функцій бібліотек в умовах суспільних трансформацій», захист 30 травня 2025 року.
- **Політика пам'яті** - сукупність механізмів, процедур та форм взаємодії суб'єктів політичного процесу, спрямованих на управління колективною пам'яттю.
- «Політика пам'яті» - це процес, за допомогою якого політичні сили конструюють колективну пам'ять про минуле, обираючи, що запам'ятовувати, а що забувати, аби вплинути на сучасне та майбутнє.
- Ухвалено Закон «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу», 21 серпня 2025 року.

Дякую за увагу!

ZbanatskaO@i.ua

